

Zagadnienie rozmieszczenia produkcji rolniczej w Polsce (cz. II)

Z prac Katedry Organizacji Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolniczych SGGW

W dniu 6.V.1955 r. odbyło się drugie z kolei zebranie naukowe Katedry Organizacji Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolniczych SGGW, poświęcone dyskusji nad zagadnieniami rozmieszczenia produkcji rolniczej w Polsce. Na pierwszym bowiem zebraniu, w dniu 4.III.1955 r., wysunięto szereg problemów związanych z rozmieszczaniem produkcji rolniczej, wymagających bliższego sprecyzowania¹. Chodziło więc przede wszystkim o sprecyzowanie oraz o skonkretyzowanie metody rozmieszczenia produkcji rolniczej.

Zasadnicze problemy do dyskusji przedstawili, na podstawie własnych badań w tej dziedzinie, Fr. Dziedzic i T. Rychlik — pracownicy naukowcy Instytutu Ekonomiki Rolnej.

1. Zakres prac związanych z rejonizacją i rozmieszczaniem

Próbie sprecyzowania zakresu prac związanych z rejonizacją i rozmieszczaniem przedstawił dr Fr. Dziedzic. Stwierdził on, że pojęcia rejonizacji i rozmieszczenia są sobie bardzo bliskie, ale nie identyczne. Są to dwa etapy czynności człowieka, zmierzającego do największego i najbardziej celowego wykorzystania warunków przyrodniczych na terenie, na którym odbywa się produkcja rolnicza.

Rejonizacja produkcji rolniczej jest to głównie badanie form produkcji rolniczej² z punktu widzenia czynników śro-

dowiska przyrodniczo-geograficznego. A więc rejonizator produkcji rolniczej stara się w swoich badaniach ujawnić związki, jakie istnieją między glebą i klimatem a szatą roślinną, rozgraniczając odpowiednio badane terytorium.

Zakres prac związanych z rozmieszczeniem produkcji rolniczej jest tu szerszy niż przy rejonizacji. Trzeba tu bowiem uwzględnić dotychczasowy dorobek badania przyrodniczego i agrotechnicznego oraz kontrolować rozmieszczenie z punktu widzenia aktualności środków produkcji, postępu technicznego w rolnictwie i potrzeb społecznych. Rozmieszczenie produkcji rolniczej jest to więc drugi etap prac mających na celu maksymalne wykorzystanie warunków produkcji.

W dyskusji potwierdzono na ogół słuszność tych sformułowań, jednocześnie rozwijając je w tym sensie, że rejonizacja jest jakościowym ujęciem zjawisk przyrodniczych i ich wpływu na produkcję rolniczą, a rozmieszczenie zaś — to ilościowe ujęcie zjawisk, w konsekwencji konfrontacja wyników rejonizacji z ekonomiką całego kraju.

Ponadto zwrócono uwagę jeszcze na inne pojęcia, używane równoległe dla określania rejonizacji — regionalizację i rozmieszczenia — lokalizację. Oba mniej lub więcej równoległe pojęcia, choć w zasadzie mają w sobie cechy pojęć rejonizacji i rozmieszczenia, jednak nie mogą ich zastąpić, gdyż oznaczałoby to zawężenie zagadnienia. Produkcję rolniczą bowiem cechuje przestrzenny i bardziej ruchomy charakter.

¹ Sprawozdanie z dyskusji odbytej w dniu 4.III.1955 r. jest zamieszczone w „Postęпах Nauk Rolniczych“, nr 2/1955, str. 108.

² Przez określenie „forma produkcji rolniczej“ należy rozumieć kierunek produkcji i poziom intensyfikacji.

2. *Metodyka postępowania w pracy nad rozmieszczaniem produkcji rolniczej*

Prace nad rozmieszczeniem i rozmieszczaniem produkcji rolniczej są prowadzone prawie we wszystkich krajach. Jednak cele tych prac zasadniczo różnią się od siebie. W krajach o gospodarce planowej prace nad rozmieszczaniem produkcji stawiają sobie za cel rozmieścić produkcję zgodnie z podstawowym prawem socjalizmu i prawem planowego, proporcjonalnego rozwoju gospodarki narodowej. Zaś w krajach kapitalistycznych pracuje się nad rozmieszczaniem głównie w celu jego poznania oraz wykrycia przyczyn wpływających na rozmieszczenie.

W metodyce prac w zakresie rozmieszczania cel musi być widoczny. W Polsce Ludowej rozmieszczanie produkcji rolniczej powinno się odbywać w sposób planowy. Nauka więc powinna stworzyć do tego podstawy.

Jeśli chodzi o metodykę prac nad rejonizacją produkcji rolniczej, to można tu wyróżnić jakby trzy fazy:

- 1) inwentaryzacji,
- 2) tworzenia koncepcji rozmieszczenia (zgodnie z przesłankami praw przyrodniczych i refleksów tych praw na określone rośliny),
- 3) sporządzenia wytycznych do projektu rozmieszczenia.

Jednak przy takim postępowaniu metodycznym nie zawsze wystąpi związek między środowiskiem a potrzebami społecznymi. Dlatego też przy rozmieszczaniu produkcji rolniczej trzeba przeprowadzać analizę całokształtu gospodarki terenu, na którym ma się zaprojektować rozmieszczenie.

*   *
*   *

Wielu naukowców radzieckich (przede wszystkim ekonomistów i geografów) koncentruje obecnie swoje zainteresowania nad metodyką badania problemu rozwoju i rozmieszczenia gospodarki rejonów ekonomicznych i republik ZSRR. Chodzi im mianowicie o metodykę zbadania i opra-

cowania kompleksowo - rejonowych zagadnień produkcji i spożycia. Podstawę do dyskusji stanowią prace przeprowadzone w tej dziedzinie przez Akademię Nauk ZSRR na Dalekim Wschodzie i w Republice Uzbekiej.

Jak wynika z referatów i dyskusji na naradzie w Instytucie Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR¹, odbytej w początkach bieżącego roku, najbardziej trudną sprawą jest określenie kompleksowego rejonu pod względem wewnętrznych proporcji i wzajemnych związków z rejonami kraju. Określenie właściwych proporcji w kompleksowym rejonie polega na sporządzaniu szeregu bilansów, jak np. siły roboczej, paliwa, energii elektrycznej, surowców, materiałów budowlanych, ziemi i bilansu wodnego, bilansu pasz i nawozów sztucznych, żywności, transportu i innych.

Sądzi się, że podstawą do wydzielania kompleksowych rejonów powinna być oszczędność społecznej pracy we wszystkich fazach produkcji oraz w transporcie do miejsca konsumpcji.

Na wspomnianej naradzie w Instytucie Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR zaproponowano następujący schemat badań nad ustaleniem kompleksowych rejonów:

- a) przestudiowanie literatury źródłowej,
- b) zarejestrowanie i wykorzystanie materiałów obcych,
- c) zebranie materiałów statystycznych w instytucjach centralnych,
- d) stworzenie wstępnej hipotezy rozwoju rejonu (przed przystąpieniem do właściwych badań w terenie),
- e) badania terenowe (ekspedycje).

Ustalenie na obszarze kraju kompleksowych rejonów może w znacznej mierze usprawnić pracę nad rozmieszczeniem produkcji. A więc jest to pierwszy etap prac nad planowym rozmieszczaniem produkcji w ogóle, w tym i produkcji rolniczej.

Dyskutowana w Związku Radzieckim metodyka pracy nad kompleksowymi rejonami, w warunkach społeczno-gospodarczych Polski Ludowej, przy stosunkowo

¹ „Woprosy Ekonomiki“, nr 4/1955.

jeszcze niskim procencie uspołecznionej produkcji rolniczej — nie może być w pełni stosowana. U nas trzeba szukać takich metod rozmieszczania, by odpowiadały charakterowi jednostek produkcyjnych, w których odbywa się produkcja.

W warunkach Polski Ludowej, na obecnym etapie rozwoju gospodarczego, istnieje konieczność podzielenia kraju na rejonny fizjologiczne, a więc przeprowadzenia rejonizacji. Rejonny takie są już więcej zarysowane. Na przykład dr R. Gumiński zarysował w Polsce 21 rejonów. Natomiast dr Fr. Dziedzic, na podstawie różnic klimatycznych i historyczno-gospodarczych występujących w Polsce zarysowuje takich rejonów 11. Ten podział kraju na rejonny jest jednak jeszcze prowizoryczny, a więc trudno sądzić czy będą odpowiadać praktyce.

Trzeba zaznaczyć, że w zakresie rejonizacji jaskrawo daje się odczuć brak wiadomości o glebach Polski z punktu widzenia ich potencjalnych możliwości produkcyjnych w nawiązaniu do konkretnych zespołów ziemiopłodów. Warto też zainteresować się możliwością wykorzystania interesujących materiałów bonitacyjnych dotyczących gleb Polski.

Niektóre rejonny w Polsce mają już spreycyzowane swoje profile produkcyjne, jak

np. Żuławy, Podgórze. Chodzi więc o spreycyzowanie form produkcji rolniczej pozostałych rejonów.

Przy rozmieszczaniu produkcji nie tylko jest istotne to, co już istnieje, ale ważna jest przede wszystkim perspektywa tego rozmieszczenia. A więc trzeba widzieć te elementy, które zmieniają się bądź to na skutek posiłkowania się środkami produkcji, bądź też na skutek nowych odkryć przyrodniczych.

Dla określenia rozmieszczenia produkcji rolniczej w perspektywie należy ustalić zadanie, w imię którego ma się rozmieszczać produkcję. W skali krajowej zadanie to jest zawarte w planach państwowych.

Szczegółowe rozmieszczenie zadań planowych w terenie powinno następować w drodze sporządzania szeregu prób tego rozmieszczenia. Wybór najwłaściwszego z dokonanych wariantów rozmieszczenia powinien być dokonywany na podstawie słuszności skojarzenia gałęzi w poszczególnych jednostkach terenowych, do poszczególnych przedsiębiorstw włącznie. Warianty rozmieszczeniowe powinny być oparte o analizę przyrodniczą i historyczno-gospodarczą poszczególnych rejonów.